

© Grøndahl og Dreyers Forlag AS 1993

Alle henvendelser om rettigheter
til denne bok stiles til:
Grøndahl og Dreyers Forlag AS
Fred. Olsensgt. 5, Postboks 1153 Sentrum
N-0107 Oslo

Grafisk formgivning for serien
Norske essayister: Ola Schjerve
Sats: Hamar Maskinsetteri
Typografi: Goudy Old Style 10/12
Papir: 100 g Munken Book Cream
Trykk og bind: Engers Boktrykkeri A.s., Oslo/Otta

ISBN 82-504-2033-0

Redaksjon for serien *Norske essayister*:
Helge Nordahl, Øistein Parmann,
Bernt Vestre, Asbjørn Aarnes

Engle og Dreng

Der er et Afsnit i mit Liv, der nu forekommer mig som en Drøm, et forunderligt Eventyr, oplevet for længe, længe siden. Det var den Tid, da Børnene var smaa, da Engelen i dem endnu ikke ganske var gaaet op i Drengen. Der var fire af dem. Vi var først to til at dele Underne ved denne Tilstand – thi underfuldt er det at have Børn, saa almindeligt det end er –; og vi gjorde

det mundtlig og skriftlig; utrætteligen øste vi af disse Kilder til Glæde, Moro og Bekymring. Da han, den ene, forstummede for evigt, blev ogsaa jeg stum. Stille voksede de smaa op omkring mig; men jeg havde ingen at tale med om dem, kunde ikke, havde jeg havt nogen. Derfor ligger dette Livsafsnit saa oasemæssig afsluttet i mine Erindringer. Men Tanken paa denne Tid, da Børnene saa udelt tilhørte os, vender hyppigere og inderligere, klamrende sig om ethvert lille Træk, tilbage, – maaske ak, fordi der indtræder disse uundgaaelige Gjennemgange i Livet, hvor man med Smerte føler, at de mindre og mindre gjør det, og at dette inderligste Liv i Moderen maa ophøre.

Mødre, eder, kun eder, vil jeg fortælle nogle af disse Smaatræk, saa intetsigende, saa værdløse, frygter jeg, for en almindelig Læser, saa dyrebare for mig. I vil forstaa dem. Jeg maa desværre begynde med at gjøre eder vrede, ja jeg er belavet paa en fuldstændig væbnet Opstand, naar jeg paastaar, at elskværdigere, lydigere og mere rensindede Børn end vore er Forældre sjelden blevet benaadet med. Gud alene Æren! der gjorde Byrden, saa tidlig lagt paa de svageste Skuldre, forholdsvis let. Med Tak til ham maa jeg erkjende, at jeg oftere, mere skrigende har følt Savnet af den uerstattelige, ak saa tidlig bortgangne, naar Glæden skulde deles, end naar der var Grund til Bekymring og Misnøie. Og dog var disse Børn fulde af Liv, eiendommelig, om end ikke alle udprægede Retninger, begavede. Den ældste var et forunderlig blødt og rigt organiseret Gemyt, dyb og stille i Glæde og Sorg. Allerede som ganske liten røbede sig hos ham denne inderlige Glæde i og Sans for Naturen, der endnu er en af hans sterkeste Impulser, men som jo desværre hos os, saa har man forsikret mig, blot maa forblive et upraktisk Liebhaberi. Denne Glæde gav sig især tilkjende, naar han om Sommeren gjorde sine Ture op til Bedstefaders Gaard. Hans Bedstemoder havde blot oplevet at se ham som halvaarsgammelt Barn; det sidste venlige Smil, jeg saa paa hendes Ansigt, gjaldt ham. Jeg ser ham endnu staa i den dybe Eng i et Slags stille Henrykkelse, medens den hvide Hundekjæks og en Flor af Smørblomster slog op om hans lyse Hoved; hvor glædestraalende kunde han komme styrtende med en tarvelig Blomst eller nogle rigtig afskyelige Insekter i sin lille Daase. Nærmede vi os da efter endt Besøg Hjemmet i Byen, efter den Tids lange, besværlige Dagsreise, hvorunder han gjerne sad paafaldende taus og alvorlig, antog hans Ansigt et Udtryk af Skræk, der endte i Graad, naar vi naaede Gaden. Da kunde han græde lange Timer, ja langt paa Nat saart og stille uden at ville sige hvorfor. Hvor kunde han ogsaa det, den stakkels Lille! Det var Byen, der ubevidst trykkede ham, Byen med sine mange Trapper, sine trange Gader, sine dumme, altkluge Huse, sit Støv, sin Kvalm, kort hele sin

Væmmelighed. Vi havde nok, vi voksne, med at verge os mod dette Indtryk, og det drev os ogsaa tilsidst til at søge en Bolig udenfor den. I Vaaren 1846 flyttede vi op til den førstbyggede Gaard i vor nuværende Homansby, lige bag Slotsparken, og her har vi levet vor lykkeligste Tid. Han var da fire Aar.

Der var Fest i Byen. Han stod ved Vinduet paa en Stol og betragtede et meget tarveligt Fyrverkeri, der afbrændtes paa Klingenberg. «Ser Gud paa det Fyrverkeriet og paa alle Lysene?» spurgte han. Vi havde fortalt ham, at Gud saa alt; det kunde ikke nytte at skjule noget for ham. Der var ingen Udvei. «Ja,» sagde jeg. Han stirrede endnu alvorligere, næsten høitidelig paa de romerske Lys, der steg, opløste sig i Stjerner og sank langsomt, og jeg saa dem glitre i hans uskyldige Øine.

«At vi endelig skal prostituere os ved slige Leiligheder ved vore Illuminationer!» sagdes der i Sideværelset. Jeg lukkede sagte Døren.

«Hvem liker du bedst, Smaapiger eller Smaagutter?» spurgte nogen ham. Med forundret Vegt: «Smaapiger, meget bedre!» (Naturligvis.) «Hvorfor det?» Undselig: «Fordi de er saa *pene*.» Kan man naivere og simplere manifestere Sandheden af et Motiv, der har bevæget Verden, saalænge den har staaet!

«Mama! Papa! Ved du, hvad *Af* sier?» raabte han, styrtende ind, saa overlegent, hjertelig leende. «Af (hans yngre Broder) tan inte sie Taa! (K); han sier Taate, naar han sta sie Taate (Kraake)!»

Vor Nabo havde to Smaapiger, som R. legede med, da han blev lidt ældre. Det kom undertiden paa hans stille maade for Dagen, at han var sterkt indtaget i den ene. Hvorfor just i denne? De lignede hinanden meget, var begge smukke og artige. En Aften gik jeg med ham gjennem Parken, da jeg merkede, at R. altid sakkede bagefter, med Øinene rettede mod Stjernehimlen. «Hvad ser du efter, R. ?» «Efter Stjernesnud; da kan man ønske noget i det samme, saa gaar det i Opfyldelse. – Der er et!» jublete han. «Ønskede du da noget?» «Ja.» «Fortæl mig, hvad det var?» «Det var» . . . «Nu?» «Aa det var . . . jeg ønskede at – ... at jeg kunde faa M.S. til Kone, naar jeg bli'r stor.» «Nu det var et smukt Ønske!» En Stund efter hørte jeg ham raabe: «Der var et igjen!» «Hvad ønskede du *nu* da?» Meget undselig: «Det samme.» Gjenstanden for denne trofaste Hyldning er for længe siden gift. –

A. begyndte sin Bane i Verden med det traurigste Ansigt, jeg nogensinde har set paa et Barn, og en Amperhed, der vedvarede, næsten til han blev to Aar. Det er bogstavelig sandt, at vi i den Tid neppe havde set ham smile, og han sagde ikke andet end: *Nei*. *Nei*, sagde han til

alle Ting. Han var dog ikke syg. Da forandrede han sig pludselig og blev et venligt og livligt Barn. Jeg husker endnu, at det første Tegn til denne heldige Forandring overraskede han os med ved sin Hjemkomst fra E., hvor han paa Grund af en liden Festdragt, som Bedstefar lod sy til ham, var bleven et Par Uger efter os andre. Jeg ved ikke, om det var den blaa Fløielsbluse med Guldknapper, eller om en anden Oplevelse havde bevirket Omslaget; men allerede fra Vognen lyste os et straalende Ansigt imøde, og vi hilsedes med et livligt og med største Ivrighed gjentaget Udraab, som ingen kunde forstaa; men det lød som «Jetenjetbot! Jetenjetbot!» Først ved Barnepigens Hjælp fik vi det fortolket til et «Set en Gjedebuk!» hvilket var hændt ham paa Veien. Ja, ja, ham var nu dette ligesaa overvældende som for os at se den nye Rigskeiser eller Khediven af Ægypten.

Det var ret en sød, indsmigrende liden Fyr; ømfindligere, bevægeligere, med mangesidigere Krav end andre af sine Søkende, var han ogsaa lettere at tilfredsstille. Ved Siden af denne glade Evne til at finde sig tilrette i Livet udviklede sig en hel Del af disse i sig selv uinteressante, men saa uskatterlige Egenskaber: en stor Ordenssans, Flid og Udholdenhed, hvis største Fortrin igjen har været, at de har vist sig udholdende.

Det var en frygtelig Vinter, den i 1847. Den skrækkelige Morderengel Strubehosten svævede over vor By og krævede hver Dag sine Ofre, undertiden flere i én Familie. Den var dog allerede i aftagende, og vi takkede Gud hver Dag, som naadig havde forskaanet os – eller ak, kanske vi ikke altid gjorde det! – da vi en sen Aften – Børnene var for længe siden tilsens, og Collett og jeg vandrede, som vi gjerne pleiede, op og ned ad Gulvet – pludselig hørte den fæle, hule, rallende Lyd fra Barnekammeret, der forkynder Sygdommen. Det var altfor visst: vor A., dengang to Aar, havde faaet den.

Behøver jeg at skildre denne første Skræk, hvorledes to Hegnende Ansigter stirrer paa hinanden, som om Øieblikket allerede var der, hvor man søger denne Trøst, den ene ikke kan give den anden! Mændene bliver mest forskrækkede, det vil sige forstyrrede; Collett løb selv afsted til Byen for at varsle Lægen og hente en Portion af den Medicin, han vilde forordne. Jeg blev alene med det syge Barn. Han græd og hostede; det klang hulere og fælere for hvert Øieblik. Hans forstokkede Taushed var kommet igjen; det var umuligt at faa aflokket ham et Ord. Medicinen kom; men ingen Bønner kunde formaa ham til at tage den. O, hvilke Timer! Paa Knæ foran hans lille Seng bestræbte vi os forgjæves for at stagge hans Graad, der kun forværrede Hosten, som truede med at kvæle ham. Endelig faldt vi paa at nævne Bedstefars Gaard og de Herligheder, der ventede ham, naar han til Sommeren skulde besøge ham. Da

taug han. Han saa fra den ene til den anden, men sagde intet. Jeg fortalte ham om Kørne, der skulde drives paa Fæhagen; allesammen skulde slippes, Dokka og Brandros, og Svartsi og Skoute, og Storemor og Lillemor –

«Og Oten,» hviskede han.

«Nei, Oksen maa blive inde, for han vil ikke drikke, vil han vel?»

Han rystede paa Hovedet.

«Naar Oksen ikke vil drikke, saa bliver han syg og maa ikke komme ud hele Sommeren. Stakkars Oksen!»

En stum Bevægelse antydede atter, hvor urokkelig Oksens Forsæt var at vedblive sin Vægning.

«Oksen vilde gjerne drikke; men han *kan* ikke.»

«*Tan* han inte? Jo han *tan!*» og op reiste han sig og tog Skeen, som vi holdt beredt, og han tog Medicinen, og næste Morgen var Faren over.

Hans Samvittighedsfuldhed var meget stor; vi oplevede undertiden rørende Træk af den.

En Dag havde jeg for en Ubetydeligheds Skyld sat ham paa en Stol i en Krog af Spisestuen; det pleiede ikke at vare mange Minutter. For saa smaa er Idéen om Straffen den egentlige Straf; senere bliver de mindre sartfølende.

Man kaldte mig ud, og jeg glemte rent baade Gutten og Straffen. En god Time efter kommer jeg tilfældigvis ind i den tomme Stue og finder ham akkurat i samme Stilling, som jeg havde forladt ham. «Hvorfor sidder du der?» havde jeg nær sagt, men sagde det dog ikke; men aldrig er en mere træffende Bebreidelse gjort min Glemsomhed end denne stille, fromt resignerede lille Gut, som sad der og stirrede paa sine Sko.

Gude, vor *Gude*, kom op til os og bad os om R., dengang fire Aar, til en af Tableauerne i hin første Kunstnerforestilling, som endnu vil være i friskt Minde. Vort hele fine Selskab havde her sluttet sig sammen og frembragte ogsaa noget, der maa regnes til det smukkeste og mest vellykkede, vi har set hos os. Endnu husker jeg med Fornøielse det bevægede Liv, der rørte og tumlede sig ved disse Prøver inde paa Scenen, og hvor prægtig vore unge Skjønheder tog sig ud i de maleriske Dragter. Det var i *Lystringen* af Tidemand, at R. skulde figurere som den lille Dølegut, der helder sig ud over Baaden for at gribe efter Sivet. Men det vilde ikke rigtig gaa med ham; de mange Mennesker, det fantastiske ved Sceneriet, ængstede ham, og overtale ham turde vi ikke. A. var jo i Grunden bedre skikket; men han var jo for liden. Og dog netop derfor; han vilde slet ikke foruroliges af noget, blot føle sig lykkelig i sin lille Døledragt:

silkebroderede Knæskindbukser, broget Vest, sølvspændte Sko og den røde Rundhue. Gude kom atter op for at tage ham i Øiesyn og mente, at det nok kunde gaa med ham, naar han blot kunde lære at holde Stillingen. Der blev anstillet nogle Prøver paa ikke at røre sig. «Se, lille A., se paa den Vase der og bliv ved at se paa den; men du maa slet ikke røre dig,» sagde hans Papa. Vi fulgte Gude ud i Entréen, samtalede endnu en Stund med ham og kom først efter nogen Tid ind i Stuen. Der sad Gutten med en af Anstregeise skjæv Mund og udspilede Fingre og stirrede saaledes paa Vasen, som om han vilde sluge den. Mere kunde man ikke forlange. Han gjorde ogsaa sine Sager saa upaaklagelig om Aftenen paa den store Forestilling, iagttog en saa beundringsværdig Ubevægelighed, at vi først senere kunde forstaa denne, da vi begav os over til Scenen for at hente ham. Vi fandt ham nemlig i samme Stilling, gribende efter Sivet, falden i den sødeste Søvn. –

O., den tredje i Rækken, var den livligste, kjækkeste Gut, man kunde se, altid i prægtigt Humør, varmt og heftig begjærende, men ikke trodsig forfølgende, hvad han ønskede. Som ældre har hans Væsen snarere antaget noget stille, tilbageholdent; men jeg tror paa Artens Uforgjængelighed, og at den Livfuldhed, der i saa høi Grad karakteriserede ham som Barn, vil vende tilbage, naar Tid og Anledning kommer. Han blev mest forkjælet af vor gode, flinke Sibylla, der i Løbet af fire Aar var Barnepige for tre af de smaa, og han var derfor frygtelig jaloux, da en yngre Broder ganske uden Tilladelse trængte ind paa hans Enemerker. Han blev ganske bleg, naar han saa Sibylla stelle med den sidstkomne. «Jeg liter ham inte,» sagde han. De blev dog gode Venner, og den besindigere O. har mere end én Gang hjulpet den yngre Broder ud af Farer og Forlegenheder, som denne havde faaet et særligt Talent til idelig at udsætte sig for.

Apropos om Farer, man kommer ikke til at tænke rigtig over dette Punkt, saalænge man holdes i Aande ved de smaa. Men bagetter er det faldt mig ind, hvor utallig mange saadanne der dog lurar omkring dem, og hvilket Mirakel det maa ansees for, naar Børn slipper uskadt igjennem. Der hænder vel af og til Ulykkestilfælde; men det ubegriperlige er, at de ikke hænder meget oftere.

Engang jeg kommer ind i Spisestuen i vor Leilighed i Maltheby, tredje Etage, ser jeg R. krøbet helt op i det aabne Vindu, ludende sig ud for at se efter noget nede i Gaarden. Jeg havde den Besindighed ikke at skribe, men listede mig bagpaa ham. Hans Fader overraskede ham dernæst i vor nye Bolig i Homansby, netop som han, fire Aar gammel, paa Knæ var ifærd med at tænde en ganske ordentlig Mine af brændbare Sager, han havde stablet op, – Krudtet

dertil foræret ham af Arbejderne udenfor!!

Hvor ofte det har hændt mig, at jeg kom *à propos*, som drevet af en varslende Følelse, naar Ildsfare kunde forebygges, husker jeg ikke mere. Engang fandt jeg Nr. 3 staaende paa Bordet, med sin lille Skjorte tændt af Lyset. Dog enhver Moder kjender nok af den Slags Overraskelser. Men jeg bliver ved: det er ubegribeligt, at der ikke oftere sker Ulykker. Fristes man ikke til at tage hin Bondekones Ord ganske bogstavelig, som saa rørende smukt sagde: «Ak, Frue, hvad skulde Guds Engle vel have bedre at gjøre end at vogte paa saadanne smaa? Gjorde de det ikke, saa maatte der ske Ulykke hver Time!» Og saa maa jeg igjen tænke, at naar det dog hænder, saa har Skytsengelen været forsømmelig, og han angrer det og græder bitterlig.

At Børn er lydige og lette at behandle, betyder for deres Vedkommende ikke altid saa meget; men det er en velsignet Egenskab for dem, der skal behandle Børn. Opdragelsen kan naturligvis have sin Del deri, men ogsaa kun en beskedne Del. Den kan ikkun veilede og befæste naturlige Anlæg, og hvor forskjellig kan disse arte sig hos Børn, opvoksede under samme Betingelser! Den samme Behandling kan maaske i to Søkende styrke Lydigheden, i den tredje fremkalde Trods og Ulydighed. Opdragelsens vanskeligste Opgave bliver derfor Tillempningen, og maaske erholder man de bedste Vink hertil gjennem den Opdragelse, man selv har nydt eller døiet.

Det galeste, man kan gjøre, er visst, næst at tillade dem alt, at indsnævre Kredsen for det tilladte altfor meget for Børn, saa at de bevæger sig mellem lutter Fodangler af Forbud og Betingelser. Jeg har kjendt Forældre, der ikke fik andet gjort end at diktere og eksekvere Straffe. Der er en anden Art Strenghed: at tillade alt, hvad der fornuftigvis kan tillades, men hvor man forbyder noget, da ogsaa kræve Lydigheden ubønhørlig. Giver man da blot én Gang efter, taber man Spillet. Det er dette Princip, jeg har stræbt at gjennemføre ligeoverfor mine Børn. Jeg tror, at jeg i denne Forstand har været endog en meget streng Moder. En liden Scene deraf falder mig ind. Jeg boede en Sommer ude paa Klampenborg i en af Kottagerne. En Dag sad jeg foran det aabne Vindu og syede. Nedenfor havde en liden Sollicitant stillet sig, som syntes rigtig at have lagt an paa at røkke Ubevægelighedssystemet, som jeg gjerne vilde rose mig lidt af. Det var min lille O., med al sin sprudlende Livlighed saa artig, saa let at styre. Hos ham fandt jeg et Træk mere udpræget end hos de andre og hos noget Barn, jeg har truffet paa. Respekt, Ærefrygt for, hvad han ikke forstod, eller som paa anden Maade løftede sig over hans barnlige Tilegnelsesevne, den kunde høist rørende præge sig i hans Stemme og hele Udtryk.

Men denne Gang havde Mama tre-fire Gange maattet sige: «Nei. Nei, du maa ikke trække Strømper og Sko af og vade ud i Søen med Fiskergutterne!» Kolera laa i Luften dengang. Stemmen taug kun en Stund for mere hjertesmeltende end før at begynde: «Aa Mama, aa bare denne ene Gang!» Tilsidst gik han stille derfra.

Da kom der en Dame, der havde siddet henne under Løvet, uden at jeg havde bemærket hende – jeg kjendte hende ikke –, hen mod min Dør og sagde: «Jeg beundrer Deres Fasthed; jeg har længe beundret den. Jeg kunde nu ikke modstaa saadanne Bønner, det ved jeg kun.»

Nei, det kunde hun nok sige. Jeg gamle ensomme sidder nu her og kan ikke begribe det selv. Jeg forstaar nu, at Bedsteforældre forkjæler Børn.

«Er Amor den mægtigste af Guderne, Mama?» spurgte O., der læste Mytologi til Lekse, idet han stillede sig ligeoverfor mig med Tommelfingeren mellem Bladene, hensynsfuldt afventende det Øieblik, da man kunde skjænke dette delikate Spørgsmaal fuld Opmerksomhed.

Det er umuligt at beskrive den lille vigtig alvorlige, kritisk tvilende og dog saa ærbødig indrømmende Mine, hvori det blev fremsat. Givet Udtryk vilde det lydt saa:

Kan det virkelig forholde sig saa, at denne lille, tilsyneladende saa uskyldige Gud skulde være mægtigere end alle de store, vældige Olympens Guder? Jeg vover naturligvis ikke at bestride det; jeg er endog villig til at indrømme, at Myten kan indeholde en dybt skjult Verdenssandhed etc.

«Er han virkelig, Mama?»

Hvad skulde jeg svare! «Du maa spørge din Lærer,» sagde jeg. Han gik dengang paa Nissens Latin- og Realskole. –

Det er langt fra, at jeg vil vove noget, der giver sig ud for at være en Karakteristik af min yngste Søn, om jeg end nødes til at blive noget vidtløftigere. Har jeg ikke straks stillet ham udenfor den indledende Grundkarakteristik som ikke gjældende ham, betragte man det, som om det var skeet. Han lignede «sig sjøl» og ingen anden. *Emil* blev han kaldt efter en afdød, mig dyrebar Veninde, der ogsaa var bleven høilig skattet af min Mand. Men *Emil* er et flaut Navn, kun i Lyden beslegtet med det fine, smukke *Emilie*; deri var vi begge enige og vilde endnu mere været det, havde vi vidst, hvor lidet det passede for den, som skulde bære det. Og deraf kom det, at vi, i det sidste hellige Øieblik, da Fadderne allerede sad stive og høitidelige og ventede, endnu var vaklende i Valget. Dog, *Emilie Diriks* skulde opkaldes; hun havde paa en

Maade været vor Forenings Skytsengel. Den nydøbte præsenterede sig forresten ved Festbordet, da hans Skaal blev drukket, med en paafaldende stor, krum Næse, der stak op af Svøbet og vakte al den Anerkjendelse, den som Sjeldenhed i sin Art fortjente. Man skulde sige, at han med den ogsaa vilde «give os en Næse»; thi den Del af hans Person har tilligemed andre Eiendommeligheder dog senere fundet for godt at indordne sig under det almindeliges mere betryggende Love. Han var virkelig som lidet Barn saa besynderlig, at vi forskrækkede gik og saa paa hinanden uden at turde spørge, hvad vi tænkte om ham. Han var hverken uartig eller støiende; han var bare rar. Hans Tale, lige fra han kunde gjøre sig forstaaelig, bestod af lutter Spørgsmaal, mest saadanne, som ingen kunde svare paa. Denne Spørgen hørte op, efter som han med en viss dristig Foretagsomhed vidste selv at udvide Kredsen af sine Erfaringer; den gav da Plads for noget indesluttet, faamælt-lakonisk, der siden har været ham eiendommeligt. Man skulde sige, at han som Boaslangen maatte fordøie i kold Ro. Han legede ikke som andre Børn; om han slog sig, saa det knagede, skreg han ikke; han fandt altid paa Ting, som de andre Søkende aldrig fandt paa. En af vore Naboer, en meget alvorlig, lidt pertentlig Mand, gik en Dag forbi vor Bolig; han ser en underlig, tæt Støvsy komme rullende som en Kugle langs ad Store Parkvei. Han kan ikke begribe det! Den kom nærmere, og ud af Skyen udviklede sig tvende vingeløse, komplet nøgne Smaaengle, min Hr. Søn, to Aar, og den omtrent lige gamle Pauline, Slotsportnerens Datter. Hans Lyst til at gjøre Udfarter kunde hverken Forbud eller Skaater holde i Tømme. Han var endnu ikke to Aar, da han forsøgte sin første større Udflugt fra vort Landsted ned til Byen for at bese sig – sandelig et godt og slet ikke greit Stykke Vei! En hæderlig Borger af Byen tog ham op i «Grænsen» og bragte ham, kun veiledet af en svag Gisning, hjem til os. Dette besynderlige Barn stod jeg alene med, da det knapt var tre Aar; det forlangte sin Opdragelse af mig.

Allerede tidlig røbede sig en vis koldblodig, energisk Ro, hvormed han fulgte sine Tilbøieligheder, og en sand Upaavirkelighed, hvor noget ordnende og ledende vilde skride ind. Straf – i mit Hus indskrænkede sig denne kun til det passive Misnøie, og hvordan nu dette kunde ytre sig i Forestillinger og Formaninger – syntes han at agte saa meget som de Buler, han slog sig; i dette Stykke kan jeg heller ikke mindes ham uden i defekt Tilstand. Han svarede ikke; han forsvarede sig ikke; han taug. Han taug med en tankefuld Mine, som om han overveiede, hvordan denne Prøve paa min moderlige Veltalenhed tog sig ud, og hvad der ellers kunde være at bemerke ved den. Om Lydighed kunde der saaledes lidet være Tale. Disse hans Tilbøieligheder ytrede sig især i en ustyrlig Vandreløst – ud maatte han, tillands eller tilvands

–, i en Lyst til, hvor der gaves Leilighed, at gribe dygtig fat med Næverne og i en forholdsvis tilsvarende Dovenskab, hvor det gjaldt boglige Studier. Denne Drift til praktisk at gribe Livet an var i *min* Familie i det mindste noget særsynt. Dertil kom hans Sans for det tekniske, mekaniske. Saa man ham nogensinde siddende at beskæftige sig – thi sine Lekser lærte han altid staaende, det vil sige: *naar* han lærte dem –, saa var det for at tegne Maskiner og alskens Krimskrams og Linjer, som han indbildte sig førte til store Opdagelser. Matematiske Beregninger! Mekaniske Liebhaberier! Nei, jeg kan forsikre, at min Slegt skylder han ikke disse Anlæg; af mig har han ikke arvet dem, og aldrig har nogen kvidrende Havesanger med større Forundring set en Gjøk vokse op i sin Rede, end jeg saa dette mit eget Barn ogsaa i Størrelse rage op over de andre.

De Tilbøieligheder og Naturanlæg, der sterkest raadede i ham, var heldigvis ikke ondartede. De fremkaldte Uro, men nærede den ikke. Han havde sin Force i den Slags Overraskelser bag det tilsyneladende strafværdige at trumfe noget godt, ialfald uskyldigt ud. Blev han da halve Dage borte, eller indfandt han sig ikke paa Skolen, saa havde han hjulpet en Skipper med at losse, eller arbeidet paa Jernstøberiet, eller roet for nogen – heri og i at haandtere Baad havde han meget tidlig opnaaet stor Færdighed, Gud ved hvorledes –, eller han havde gjort en Snartur ud til Drøbak, fire norske Mil ude i Fjorden, med et Prøveskib, hvis Maskiners Ufeilbarhed syntes at ligge ham ligesaa nær paa Hjerte som Eieren. Hvad skulde man vel sige, naar man da, halvt betaget af Angst, halvt af Vrede, hørte ham komme syngende høit i Sky og med et saa grundtilfreds Ansigt, som om det var den naturligste Ting af Verden! Hvorledes kunde Skibet prøves uden ham! – En bekjendt af mig kaldte ham «*naturwüchsig*», og det udtrykker bedst hans Art, – et fortræffeligt Ord, som ikke lader sig oversætte. At skjøtte sin Person, det vil sige holde sig ordentlig klædt, naar han engang var bleven det, eller overhovedet være paaklædt forekom ham omtrent som noget ham uvedkommende. Han havde ogsaa en sand Genialitet i disse smaa Overraskelser, som I Mødre nok kjender, og i at vælge de for vor Forfængelighed mest saarende Øieblik til saadanne; jeg gjorde da i Sandhed en Figur som hin forfængelige Frue, der kom agende til Lystleiren, medens hendes lille, lidet præsentable Gut sprang frem fra sit Skjul. Det største Oprør, jeg har set ham nogensinde komme i, var, da jeg havde udpundet et Anslag mod hans Hænder: at forsyne dem med Hansker, og mod hans Hoved: at anskaffe en Hat til det. Saaledes voksede han op, den forunderligste Skrue, nogen havde kjendt, en stor, sterk, kjernesund, lyshaaret, godmodig Plug af en Gut, en sand Espen Askelad at se til.

Som en Merkelighed maa jeg endnu anføre, at han aldrig har havt en Barnesygdhed; jeg kan ikke mindes, at han har ligget tilsengs en Dag.

Med den Figur, han saaledes gjorde, skulde man tro ham et taknemmeligt Emne for andres, især for Skole- og Legekameraters, Løier. Men nei, det blev besynderligt nok ikke Tilfeldet. Han forekom det. En indadventt poetisk Genialitet kunde i en Askelads Skikkelse som hans lettere været udsat; men Emil havde intet af denne. Var han begavet, var det i ganske anden, udadventt Retning. Han forekom det, – ikke alene ved den stoiske Ufølsomhed, han satte mod ethvert Forsøg derpaa, men han mødte selv frem fuldkommen væbnet, ikke til Forsvar, men til Angreb. Der viste sig nemlig hos ham selv en Evne til sjelden skarpsindig at udfinde det egne og latterlige hos andre og altfor godt at gjengive det. Naar jeg kunde have ham med til en kunstnerisk Præstation, eller der kom et Par Fremmede af en mere fremtrædende Art til mig, og jeg troede ham, som holdt sig beskeden keitet henne i en Krog, barnlig imponeret af, hvad han saa og hørte, fik jeg andet at vide bagefter. Intet var gaaet ham forbi, og vel kunde man studse ved at høre ham udpege Smaatræk og Egenheder hos Angjældende, der forudsatte et Bekjendskab til dem, som han ikke lettelig kunde have. Han brugte ikke store Apparater til sine Forestillinger, en enkelt Gestus, et høist udtryksfuldt, af den urokkeligste Alvorlighed behersket Minespil var undertiden nok til at gjengive en hel Personlighed. Men for disse Miner har han ogsaa maattet bøde mangan Gang, især paa Skolen, naar de bragte hele Klassen i Latter.

Med Egenskaber som her antydet vil man begribe, at han gjorde sig lidet yndet af dem, der pligtmæssig tørt kom til at indtage et Oppositionsforhold til disse. For alle dem, der havde faaet den Opgave at skulle bringe noget saa modstræbende ind i den store Elting og give det Livets almindelige, brugbare Præg, var han visselig en Taalmodighedsprøve. Men Kamerater og alle, som han mere efter sit Sind kom i Berørelse med, holdt af ham. Simple Folk likte ham forunderlig godt. Denne koldblodige Ro og ubøielige Energi, hvormed han kun fulgte sin egen Vilje, hans Ufølsomhed for al Straf, hans besynderlige Alvor – han lo aldrig – var parret med en saadan inderlig Godmodighed og noget saa uimodstaaelig løierligt ved hans Person, at han kunde drive en til det yderste; men det var umuligt længe at være vred. Jeg, der ligesom forenede alle Charger ligeoverfor ham, fik da ogsaa spore Dobbeltvirkningen. Le maatte jeg, ofte bedrøvet i Hjertet, med indbidt Latter skjende. Engang – han var dengang ni Aar – havde han sat min Taalmodighed paa for sterk Prøve, og jeg kom efter – umodent Overlæg til den Overbevisning, at han burde have Bank. Saadan lidt bare, en Trusel, en Mundsmag. Jeg var

fuldkommen uøvet i Tingen og burde ikke saa let have indladt mig paa den; jeg vil derfor ligesaa godt straks sige, at Forsøget ganske mislykkedes. Vi beboede dengang en Leilighed ude ved Søen. I Baghuset fandtes et Slags Pakhus for alskens Skrab, Affald efter Haandverkere, kasserede Møbler; ogsaa Børnene pleiede at gemme sit Gods derinde, Kjælker, Fiskestænger. Min Hensigt var slet ikke udtalt; men naar Mama taus og heftig tager en Søn ved Haanden og drager ham til et usedvanligt Sted, og der paa dette Sted findes usedvanlige Ting, og denne Søn har en ond Samvittighed, saa ved han sikkert, hvad det betyder. Det uheldige var, at der maatte søges. Jeg studsede straks ved at se Synderen give sig ligesaa ivrig ifærd dermed som jeg. «Der er noget!» brød han ud; – «nei det duer ikke,» lagde han prøvende til. Ny Søgning. «Her er noget, det gaar an!» og han drog O.s Rørstok frem og præsenterede mig den, – man kunde ikke ønske sig med mere Forekommenhed og dertil det urokkeligste Alvor. Jeg behøver vel ikke at sige, hvad der blev af Forsættet.

En Aften bad et Par unge Mennesker ham med paa en Fisketur længer ud i Bugten. Han var prægtig at have med ved slige Anledninger, altid i godt Humør og rask til at hjælpe. Da det var temmelig sent allerede, fik han vel Tilladelse, men kun paa den skjærpede Betingelse, at han skulde forlange at sættes af, hvis man blev længe ude, og senest være hjemme inden Kl. 11. Klokken blev 11-12, men ingen Emil. Grund til nogen Frygt var her ikke; det var kjendte Folk, deiligt Veir. Det var en af vore himmelske Julinætter, varm og klar; Søen laa speilblank i mat Guldskjær; – Øerne svam paa sit eget Billede. Jeg var slet ikke i Seng, men sad og stirrede ud eller vandrede omkring i de næsten dagslyse Værelser. Den første Time er man utaalmodig; den næste er man vred; saa kommer Bedrøvelsen, og man bliver ganske stille. Urolig var jeg egentlig ikke. Klokken omtrent 3 kom han. Jeg hørte ham allerede langt borte synge: «En nyfødt Sol i Østen gløder» med sin smukke, ualmindelig sterke Stemme; – Gud ved, hvor der er blevet af den! Over saa meget andet, der skulde frem, er den glemt. Han kom lige fra et Morgenbad i Søen. Det er slet ikke morsomt for en Moder, naar man ikke er det mindste vred mere, at skulle være streng. Men jeg har ikke turdet slippe fra mig selv, saa fristende det mangengang kunde været. Jeg sagde ham ganske rolig, da der hverken fandtes eller han forsøgte Udflugter, at han fortjente Straf for Ulydighed, og den ventede ham; nu skulde han sove. Jeg skrev da, endnu inden jeg lagde mig for at forsøge selv at sove, nogle Linjer til hans Onkel, der undertiden i ekstraordinære Tilfælde, naar det gjaldt Gutterne, afgav en Slags høiere Instans, fortalte ham Sagen og henstillede til ham, hvad han fandt for godt at gjøre ved den. Emil spadserede ogsaa, efter endt Frokost, med en mønsterværdig Fatning afsted med sit

Uriasbrev i Lommen, uagtet han anede, at en saa usedvanlig Forholdsregel som den skriftlig at henvende sig til Andenmand om ham nok kunde indeholde noget som en Anvisning paa en – Banksumma – disse stygge Banksedler! – Den blev dog ikke honoreret. Hvor var det ogsaa muligt for en kjærlig Onkel, der tilmed har sovet godt om Natten, naar han ser en Nevø træde ind med et Ansigt, som om han vilde sige: «Goddag, Onkel, det glæder mig ret at se dig! – Du kan tro, jeg har havt'en Tur inat! . . . Det er sandt, her er et Brev fra Mama!»

Mødre, Enker! I, som med mig har delt Bekymringer for Sønner med Usedvanlighedens Præg, skuer ikke som jeg altid noget truende deri. De er ikke bekvemme for os, disse storslagne Karakterer; de tager for stor Plads, det er Tingen. Vi vil have Stilhed og Orden, vi stakkels forsagte, smaatindrettede, ængsteligblikkende; de bringer Uorden i vore smaa Dukkeskabsplaner og Beregninger, ligesom i vore Stuer. Ti Gange kan de til vor Fortvilelse gjøre dette, den ellefte lyser der maaske noget ud deraf, som kaster et Forjættelsens Skjær over dem alle, ja langt ind i Fremtiden. Jeg har oplevet slige Træk. Jeg vil fortælle eder et af dem.

Den Tid paa Vaaren, da Isen gaar op og brister i store Stykker langs Bryggerne, er, som I nok ved, en meget farlig Tid for Christiania-Gutter af alle Aldre. Det er saa uhyre fornøieligt at kunne hoppe fra den ene til den anden af disse Isøer, under den mulige Fare at falde nedi, hvilket de ogsaa jevnlig gjør. Emil, dengang otte Aar, havde ogsaa ganske rigtig en Dag ligget nede i Vaagen til under Armene, var lige derfra, uden at sige noget derom, gaaet i Kirke (!), havde hørt en Præken og befandt sig vel efter. Ikke desmindre blev han paa det strengeste forbudt at gaa oftere ned til det farlige Sted. Mine ældre Gutter lovede at passe paa saa godt, som det var muligt. Nogle Dage efter ventede vi ham til Middagen; han udeblev længe, og jeg begyndte at blive angst. Han kom, netop som min omhyggelige, forstandige A. skikkede sig til at gaa ned paa Bryggen for at se efter ham.

«Nu har jeg trukket to op – hvad Slags Suppe er det?» lød hans første Hilsen. Den lille Modtagelsesceremoni, jeg havde beredt mig paa, kom, som man kan begribe, ikke til orde; – hvor kunde man her tænke paa en Bebreidelse!

Med stor Møie, medens vi endnu sad tilbords, fik vi en nødtørftig Forklaring over disse hans Ord. Han og en anden større Gut, som han nævnte, havde først i Forening trukket en liden Kamerate op; senere havde han, ganske alene, vist en omtrent paa hans egen Størrelse den samme Tjeneste; alle de andre var da allerede gaaet, og de var alene.

A. fór straks ned til Stedet for at erfare noget derom, og han fik ogsaa af Skildvagten den Oplysning, at han havde rigtignok set dette sidste; men han «obsalverte» det først i det

samme det skede, og Gutten var allerede oppe, inden han kunde naa derned.

Efterat Emil havde spist, syntes jeg, det kunde være interessant at faa vide lidt mere om denne Begivenhed. Der var ikke mindste Grund til at mistænke ham for Pralen deraf; men endnu tvilede jeg; det var muligt, at han ubevidst overdrev. Der udspandt sig da et Forhør, der har indprentet sig altfor tydelig i min Erindring, til at jeg ikke tør anføre det som næsten ordret:

«Du hjalp altsaa først A. med at faa B. op; men det vil ikke sige stort, naar A. hjalp til, der er baade større og sterkere en dig.»

«Ja, meget større, det var ingen Sag!»

«Men du siger jo, at det sidste hændte, da I alle var gaaet fra Isen; hvor var du da?»

«Jeg stod paa Bryggen.»

«Hvad gjorde du der?»

«Jeg saa paa Skildvagten.» En uvilkaarlig Mine af noget visst opstrammet, forkjedet viste, at han nok her havde optaget en Studie.

«Men saa var der jo ikke flere igjen paa Isen?»

«Jo, der var en eneste, en liden en.»

«Kjendte du ham?»

«Nei.»

«Og saa?»

«Og saa – aa, det har jeg jo fortalt!»

«Fortæl det om igjen, saa er du snild Gut, og saa, hvordan gik det til?»

«Og saa vilde han hoppe fra det store Isflag hen paa det lille, og saa faldt han i. Kan jeg ikke gaa nu?»

«Nei, ikke endnu; og saa?»

«Saa løb jeg ned og forsøgte at faa ham op.»

«Han skreg vel frygtelig?»

«Nei.»

«Han skreg ikke? Jo vist skreg han!»

«Nei han hiksede; ah, ah, ah, sagde han.»

«Fik du ham saa op?»

«Nei, ikke straks. Han trak saa i mig. Men saa la' jeg mig paa Maven og tok ham i Luggen, og han tog mig i Luggen, og saa fik jeg ham op.»

«Nu, og da du saa havde faaet ham op, da var han glad!»

«Da skreg han saa frygtelig –!»

«Men saa fik du vel vide, hvad han hedte?»

«Nei, hvorfor det?»

«Og han ved ikke heller, hvem du var?»

«Nei, han satte afsted, skraalende, op ad Gaden.» –

Det er ganske morsomt at tænke sig disse to Personligheder, den reddede og Redningsmanden, komplimenterende hinanden paa den Maade. Ikke heller røbede denne sidste mindste Spor af Nysgjerrighed for at komme efter, hvis Liv han maaske har reddet. Det har aldrig faldt ham ind at efterspore det.

Han voksede op, og jeg havde i Beraad med Familien bestemt ham til den militære Stand. Da kom han, en Dag vi gik hjem sammen over Engene, og i saa rigelige, saa varme Ord, som jeg nogensinde har hørt af ham, med Taarer besvor han mig at opgive dette og lade ham gaa den Vei, hans Anlæg og Tilbøieligheder stemte bedst med: den praktisk tekniske. Civilingeniør vilde han blive. Det var dog ikke noget særdeles forfløient Indfald, det, vil man mene, ikke noget, der kunde vildlede en ung Indbildningskraft synderlig, den Udsigt engang i Tiden at kunne komponere Maskiner, bygge Broer og Jernbaner. Han kunde fundet paa noget værre. Ganske visst. Og dog gjorde Omstændighederne det tungt, ja farligt at gaa ind derpaa. Det gjaldt at kaste ham, saa lidet skikket dertil, saa lidet vant til at indordne sig, ud i det fremmede Liv, at oprykke ham fra Hjemmet, der lempende havde sluttet sig omkring ham. Det gjaldt at optage Hansken mod alle, mod Sedvanen, mod Forsigtigheden, at bebyrde sig med Ansvaret. Gaar det godt, har man ikke Æren deraf; gaar det slet, faar man Skylden derfor. Hvad skal en Moder gjøre? Ubetinget at modsætte sig kan være ligesaa galt som ubetinget at føie. Her maa den høieste raade, og han gjør det ved at give os et Klarsyn, en næsten overnaturlig Udholdenhed i Overveielsen.

Tre tunge saadanne Overveielsens Maaneder gik, inden Beslutningen fattedes, og snart er ligesaa mange Uvisshedens og Forventningens Aar gaaet hen. De maa dog nu ansees for at være endte. Han er vokset op til et manerligt Menneske paa – 69 Tommer, med et Par Eksaminer, der sikrer ham Fremgang paa den Bane, han har valgt, med Kjærlighed til sit Fag og med intet mindre end – Afsky for at bære Hansker.